

Groep 5 en 6

Doelen

Leerlingen

- hebben plezier in voorgelezen worden
- hebben plezier in lezen en voorlezen
- hebben belangstelling voor verhalende teksten (waaronder poëzie) en informatieve teksten
- lezen en bespreken jeugdliteratuur

Waar werkt u aan in groep 5 en 6?

Uit de landelijke monitor de Bibliotheek op school blijkt dat leerlingen in groep 5 en 6 een sterke leesmotivatie hebben: acht van de tien jongens en negen van de tien meisjes in deze groepen geven aan het lezen van boeken leuk te vinden. Dat biedt goede kansen om het lezen in deze groep te stimuleren en te verstevigen.

De leesvaardigheid en de algemene ontwikkeling van de leerlingen is inmiddels op een wat hoger niveau gekomen waarbij de leerlingen ook boeken aankunnen met een hoger leesniveau. Ook kunnen leerlingen nu zelfstandig lezen in kranten en tijdschriften.

U laat de leerlingen vrij kiezen uit het beschikbare materiaal, ongeacht hun AVI-niveau. Uit onderzoek blijkt dat basisschoolleerlingen die boven hun niveau lezen hoger scoren op taaltoetsen. Kennelijk levert de extra inspanning die zij doen, gedreven door hun intrinsieke motivatie, nog meer op voor de taalontwikkeling dan het lezen op niveau al doet. U zorgt er daarom voor dat er ook leesboeken aanwezig zijn die 'officieel' bedoeld zijn voor de volgende groep.

De leerlingen zijn nog steeds in het beginstadium van hun ontwikkeling als lezer met een eigen voorkeur voor bepaalde auteurs en genres. Er is nog veel dat zij moeten leren kennen. U kunt daar een sterke stimulerende rol in spelen door te zorgen voor het goede voorbeeld, een goed aanbod en voldoende tijd om van dat aanbod gebruik te maken.

Tip: leesplein.nl

Vraag een leerling over wat voor onderwerp hij het liefste leest. Vraag vervolgens hoe hij aan nieuwe titels komt over dit onderwerp. Laat nu op het digibord de site leesplein.nl zien en demonstreer hardop denkend hoe u boeken over het betreffende onderwerp vindt. Laat enkele titels zien en vraag de leerling welke hij al kent en of hij de andere titels interessant zou vinden. Ga hierna naar het onderdeel 'schrijvers en tekenaars' op de site en vraag een andere leerling naar zijn favoriete auteur. Laat de informatie zien. Laat tot slot 'leestips en nieuws' zien. Vraag leerlingen in de loop van het jaar geregeld naar hun gebruik van deze site bij gesprekken over boeken kiezen.

Tijdsduur: 15 minuten.

Bron: *Van Leesmotivatie naar Taalprestatie*

Didactische richtlijnen

Vooraf: Zorg voor een rijke, gevarieerde leesomgeving

Zorg ervoor dat er zowel in de schoolbibliotheek als in de klas een ruim aanbod aan leesmateriaal aanwezig is, met leesboeken, informatieve boeken, strips, tijdschriften en kranten. Zorg ook voor variatie naar onderwerp en naar niveau. Presenteer boeken zoveel mogelijk frontaal (met de kaft naar voren) en zorg ervoor dat boeken voor kinderen die moeite hebben met lezen direct herkenbaar zijn (bijvoorbeeld door hun plaatsing of door een speciale aanduiding op de kaft of rug).

Gebruik bij projecten en zaakvakken collecties die passen bij de betreffende thema's. Voor historische onderwerpen heeft de bibliotheek speciale collecties bij de vensters van de canon van de Nederlandse geschiedenis.

Om te beschikken over de juiste materialen in de school en in de groep maakt de school structurele afspraken met de openbare bibliotheek.

De gegevens over leesvoorkeuren van basisschoolleerlingen uit de landelijke monitor de Bibliotheek op school zijn een nuttige basis om een goed aanbod samen te stellen. Let er goed op dat de voorkeuren van jongens en meisjes soms gelijk oplopen en soms uiteenlopen. De voorkeuren in uw eigen groep kunnen natuurlijk net weer anders zijn. U kunt dat achterhalen door met uw school deel te nemen aan de monitor de Bibliotheek op school.

Top 6 leesonderwerpen groep 5

Jongens	Meisjes
1. Sport	1. Dieren
2. Dieren	2. Vriendschap
3. Griezelen	3. Griezelen
4. Oorlog	4. Natuur
5. Humor	5. Sprookjes
6. Natuur	6. Sport/verliefdheid

Top 6 leesonderwerpen groep 6

Jongens	Meisjes
1. Sport	1. Dieren
2. Griezelen	2. Vriendschap
3. Humor	3. Griezelen
4. Dieren	4. Humor
5. Oorlog	5. Verliefdheid
6. Techniek	6. Natuur

Top 3 genres groep 5 en 6

Jongens	Meisjes
1. Strips	1. Leesboeken
2. Leesboeken	2. Strips
3. Informatieve boeken	3. Informatieve boeken/tijdschriften

Bron: Monitor de Bibliotheek op School

Richtlijn 1: Help leerlingen de juiste boeken te vinden

De leerlingen in groep 5 en 6 zijn volop in ontwikkeling als lezers. Geef ze veel gelegenheid om kennis te maken met nieuwe schrijvers, genres en onderwerpen. Geef de leerlingen boekentips, praat met hen over de (school)bibliotheek, doe desnoods nog eens voor hoe je snel kunt beoordelen of een boek je bevalt, lees regelmatig voor uit verschillende boeken en laat de leerlingen zien hoe zij boekentips kunnen vinden op internet (www.leesplein.nl en www.boekenzoeker.org). Controleer of de leerlingen in staat zijn om te beoordelen of een boek te moeilijk voor hen is (zie tekstkader).

Tip: de vijfvingertest

Geef leerlingen de volgende tip om snel te zien of een boek te moeilijk is: lees een bladzijde en steek een vinger op zodra je een moeilijk woord tegenkomt. Als je aan het einde van de bladzijde meer dan vijf vingers nodig hebt, is het boek waarschijnlijk te moeilijk.

Richtlijn 2: Zet tijd voor (voor)lezen op het lesrooster

Zet vrij lezen op het rooster: geef de leerlingen iedere dag twintig minuten de tijd om vrij te lezen. Tijdens het vrij lezen wordt er niet heen en weer gelopen. Iedere leerling heeft een tweede boek of ander materiaal klaarliggen om in te beginnen zodra hij een boek uit heeft of niet meer verder wil lezen. Verplicht de leerlingen niet om een boek uit te lezen; lezen tegen je zin werkt averechts op leesmotivatie (Verboord, 2003). Ook de leerkracht leest in een boek tijdens het vrij lezen. In de praktijk blijkt dit voorbeeldgedrag een sterk effect te hebben op het leesgedrag van de leerlingen. Lees iedere dag 10 tot 20 minuten voor. Dit zorgt voor een gedeelde ervaring in de klas en laat kinderen kennismaken met teksten die zij niet zelf zouden kiezen of niet zelf zouden kunnen lezen. Kies een boek dat past bij het thema in de groep. Zorg voor afwisseling. Kies ook boeken die de leerlingen zelf zouden kunnen lezen. Lees een voorleesboek niet uit; u leest een week voor uit hetzelfde boek en daarna legt u het terzijde, met de opmerking dat wie wil weten hoe het verdergaat, het zelf maar moet uitlezen. Zo laat u de leerlingen in de loop van het schooljaar met bijna 40 boeken kennismaken.

Richtlijn 3: Laat leerlingen praten en schrijven over boeken en lezen

Praat met de leerlingen over boeken en laat hen schrijven over hun leeservaringen. Het doel hiervan is om de leesmotivatie verder te stimuleren, niet om het lezen te toetsen. Zorg ervoor dat het gesprek interessant is voor alle leerlingen. Doe dat door authentieke interesse te tonen in wat de leerling te vertellen heeft en leg van daaruit verbanden met de leeservaringen van andere leerlingen. Enkele handige tips:

- Vraag niet 'Waar gaat het verhaal over?', maar vraag naar een concreet aspect van het verhaal (bijvoorbeeld 'Wat is de hoofdpersoon voor iemand?', 'Waar slaat de titel op?', 'Ik zag die afbeelding op de kaft van jouw boek; wat gebeurt daar precies?').
- Leg verband met de leeservaringen van de andere leerlingen ('Wie heeft ook een boek gelezen dat speelt in...?', 'Heeft iemand een ander deel uit deze serie gelezen?', 'Wie heeft ook een boek over oorlog gelezen?', 'Wat vinden jullie van deze hoofdpersoon?').
- Leg verband met de eigen ervaringen van leerlingen ('Wie heeft wel eens zoiets meegemaakt?', 'Vind je dat dit personage de juiste beslissing neemt?', 'Wat zou je eigenlijk kunnen doen in zo'n geval?').

- Leg verband met de buitenwereld ('Zou zoiets ook in Nederland kunnen gebeuren?', 'Hoe zouden we daar tegenwoordig mee omgaan?').
- Wees niet te veel zelf aan het woord, laat de leerlingen vrijuit reageren op elkaar.

Praten over boeken kan tijdens de laatste paar minuten van het vrij lezen, bijvoorbeeld in de vorm van een minispreekbeurt (zie hieronder), of in de vorm van een kort commentaar van leerkracht op het boek waarin zij bezig is. Plan het ook in als langere activiteit in de vorm van een maandelijkse boekenkring (zie hieronder). De boekenkring komt dan in plaats van het vrij lezen. Schrijven over boeken en leeservaringen heeft in kader van vrij lezen een vrijblijvend karakter. Er zijn geen verplichte werkbladen of boekverslagen. Leerlingen mogen een leeslogboek bijhouden als zij dat willen.

Minispreekbeurt

Een minispreekbeurt is praatje van ongeveer twee minuten waarin een leerling vertelt over een boek dat hij heeft gelezen, aan het lezen is, of niet uit wil lezen. De leerling zit of staat tijdens de minispreekbeurt op zijn vaste plaats. De spreekbeurt heeft geen vaste vorm. De enige eis eraan is dat de leerling duidelijk moet vertellen over welk boek het gaat en dat hij het boek bij voorkeur ook laat zien. Hij mag erover vertellen wat hij kwijt wil, net zoals ook volwassenen die samen over een boek praten zich vaak concentreren op een aspect (bijv. een personage, een voorval, de setting), zonder het hele verhaal eerst samen te vatten. Na de minispreekbeurt mogen een of twee kinderen (of de leerkracht) een vraag stellen, maar ook dat is niet verplicht. Het doel van de minispreekbeurt is de leerlingen op een informele en authentieke manier, uitsluitend gedreven door hun eigen beleving, te laten uitwisselen over boeken en hen het zelfvertrouwen te laten ontwikkelen om zonder noemenswaardige voorbereiding het woord te nemen in de groep. Het is aan te raden om deze werkvorm als leerkracht eerst voor te doen (te 'modellen') voordat de kinderen ermee aan de slag gaan.

De boekenkring

Een boekenkring is een activiteit van 20 tot 30 minuten waarin de leerkracht met de leerlingen praat over boeken, auteurs, genres, leesgewoonten, enzovoort. Er is geen vast stramien voor de boekenkring. De gesprekken worden ingezet en gestuurd door de leerkracht, maar zijn bovenal authentieke gesprekken waarin de leesbeleving van de leerlingen centraal staat. De inbreng van de leerlingen bestaat uit spontane reacties op vragen en opmerkingen van de leerkracht en de andere leerlingen. De leerkracht stelt vragen die het gesprek op gang brengen of gaande houden, zij legt verbanden tussen boeken en tussen opmerkingen van leerlingen en zorgt ervoor dat alle leerlingen zoveel mogelijk aan bod komen. De leerkracht praat ook over haar eigen leeservaringen in de boekenkring.

De boekenkring is een goede werkvorm om het stimuleren van leesplezier te combineren met het werken aan de doelen voor fictie. In het hoofdstuk over fictie is hiervoor een werkwijze uitgewerkt.

Richtlijn 4: Stimuleer het vrijetijdslezen

Lezen in de vrije tijd levert veel op voor de taalontwikkeling, zonder dat het tijd kost op school. Stimuleer leerlingen daarom om ook buiten schooltijd te lezen. Praat met de leerlingen over de bibliotheek. Betrek ook de ouders hierbij. Zorg ervoor dat de leerlingen ook boeken uit de schoolbibliotheek mee naar huis kunnen nemen. Laat zien hoe leerlingen digitaal kunnen lenen en

lezen. Praat over uw eigen leesgedrag in uw vrije tijd. Organiseer eventueel in samenwerking met de bibliotheek een naschoolse leesclub (zie hieronder).

Boekenbende: een naschoolse leesclub

Een boekenbende is een naschoolse leesclub, die wordt georganiseerd door de school, meestal in samenwerking met de bibliotheek of een cultuurcentrum. De bijeenkomsten vinden plaats buiten schooltijd. Het doel van de leesclub is het lezen te stimuleren, door kinderen samen allerlei activiteiten rond lezen te laten uitvoeren. Het lezen vindt plaats buiten de leesclub, thuis. Tijdens de leesclub wordt er gepraat, geschreven, worden er spelletjes gedaan en worden soms fragmenten gelezen. Deelname aan de leesclub is vrijwillig. Een draaiboek voor het organiseren van naschoolse leesclubs is te vinden op www.lezen.nl (voer hier de zoekterm 'boekenbendes' in).

Tijdsbesteding

Vrij lezen: dagelijks circa 20 minuten

Voorlezen: dagelijks 10 tot 20 minuten.

Vrijtijdslezen (thuis): dagelijks ten minste een kwartier (stimuleren, niet verplichten)

Zie verder didactische richtlijn 2.

Toetsen en differentiëren

Vrij lezen wordt in principe niet getoetst. Toetsen kan een negatief effect hebben op de leesmotivatie en vrij lezen is nu juist bedoeld om de leesmotivatie te stimuleren. De vrije keuze en de persoonlijke beleving staan voorop. U stimuleert de leerlingen wel om een leeslogboek bij te houden. Dit kan een schrift zijn of boekje dat speciaal voor dit doel op de markt is (vraag informatie aan de bibliotheek). Leerlingen bepalen zelf hoe zij hun logboek gebruiken, wat zij erin opschrijven en of ze de inhoud willen delen met anderen of niet (bijvoorbeeld tijdens een boekenkring).

U toetst dus niet, maar u volgt wel het leen- en leesgedrag van de leerlingen (u kunt hiervoor de bibliotheek vragen naar de monitor de Bibliotheek op school). Leerlingen waarvan u vaststelt dat zij niet of weinig lenen c.q. lezen geeft u extra aandacht. Als hun gedrag veroorzaakt wordt door een lage leesvaardigheid, past u het leesaanbod aan en leert u deze leerlingen om zelf te kiezen op hun eigen niveau, bijvoorbeeld via de AVI-aanduiding, de vijfvingertest, herkenbare aanduidingen op boeken (Makkiesticker) op boeken, of kenmerken die zelf snel te herkennen zijn (zie hieronder). Als hun gedrag wordt veroorzaakt door een gebrekkige motivatie, probeert u te achterhalen welke onderwerpen deze kinderen interesseren en vraagt u de bibliotheek om daarbij passende boeken.

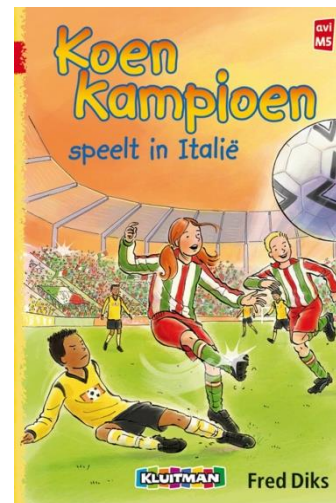
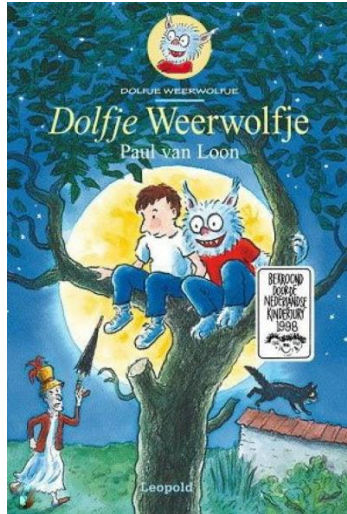
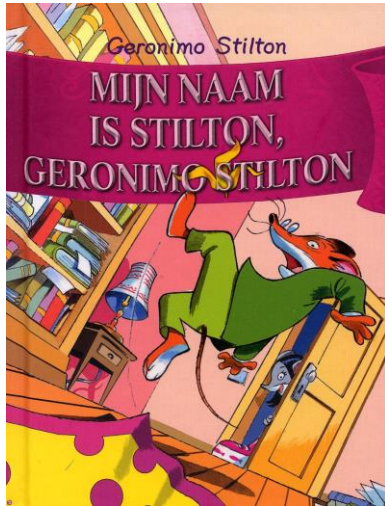
Zwakke lezers

Zorg ervoor dat ook zwakke lezers aan hun trekken komen. Uit onderzoek blijkt dat zij nog meer profijt hebben van lezen als niet-zwakke lezers (Mol en Bus, 2011). Het kan helpen om voor deze leerlingen boeken te zoeken met speciale kenmerken:

- een aantrekkelijk verhaal op aangepast leesniveau
- niet te omvangrijk (maximaal 60 pagina's)
- groot lettertype
- overzichtelijke bladspiegel

- veel illustraties

Leer de leerlingen om ook zelf deze criteria toe te passen wanneer zij naar de bibliotheek gaan. Veel bibliotheken hebben een zogenoemd Makkelijk Lezen Plein (MLP), waar boeken met dit soort kenmerken overzichtelijk bij elkaar staan. Voorbeelden van boeken die erg populair zijn bij zwakkere lezers zijn de boeken van Geronimo Stilton, Paul van Loon (Dolfje Weerwolfje en de andere Dolfjeboeken), Fred Diks (de serie Koen Kampioen)



Jongens

Het is raadzaam om jongens extra aandacht te geven in het kader van vrij lezen. De leesmotivatie van jongens is minder sterk dan die van meisjes en hun taalvaardigheid is gemiddeld minder sterk ontwikkeld. Het is daarom zaak om zowel bij de selectie van leesmateriaal als bij de gesprekken over lezen jongens specifiek aandacht te geven.

Boeken Over Jongens

Uitgeverij Zwijsen geeft een serie 'Boeken Over Jongens' uit voor groep 5, 6 en 7

